

**W poszukiwaniu inspiracji, czyli jak
rozвивać aktywność poznawczą dziecka?**
Marzena Lebowska

Politechnika Gdańska
25 czerwca 2020 r.

EKONOMICZNY UNIwersYTET DZIECIĘCY

WWW.UNIwersYTET-DZIECIĘCY.PL

1

**„Nie zmuszaj dzieci do aktywności, lecz wyzwalaj ich aktywność.
Nie kaź myśleć, lecz twórz warunki do myślenia.
Nie żądaj, lecz przekonuj.
Pozwól dziecku pytać i powoli rozwijaj jego umysł tak,
aby samo chciało wiedzieć ...”**

Janusz Korczak

2

Pojęcie aktywności

- Aktywność jest właściwością wrodzoną każdego człowieka;
- „aktywność jest podstawową właściwością istot żywych, sposobem ich istnienia”
(Tyszkowa 1990, s.6);

3

Rodzaje aktywności

- **zabawa** - najczęściej dominująca forma aktywności dzieci w wieku do 7 lat;
- **nauka** -aktywność wieku szkolnego,
- **praca** –najczęściej przejawiany rodzaj aktywności w okresie dorosłości
- **czas emerytury** oraz „**umiłowania życia**” w okresie późnej dorosłości

(patrz:Brzezińska, Hejmanowski 2005;Hurlock 1985, Włodarski 1990).

4

Aktywność poznawcza

„(...) wyraża się w fakcie, iż człowiek zamiast biernie spostrzegać rzeczy i zjawiska czynnie w nie wnika, by je poznać.

Zamiast mechanicznie przyswajać materiał spostrzeżeniowy - intensywnie go analizuje, samodzielnie i planowo go organizuje dla lepszego zrozumienia i opanowania.”

(A. Gurycka 1977, s.38)

5

Aktywność poznawcza

- dochodzenie do nowych stwierdzeń
(eksperymentowanie, rozwiązywanie problemów, poszukiwanie informacji, wnioskowanie, definiowanie, pisanie, rozmowa, dyskusja);
- działania na przyswajanym materiale
(tworzenie skojarzeń, porównywanie, klasyfikowanie, obserwacja zjawisk, dokonywanie pomiarów, czytanie);
- organizowanie treści
(szukanie powiązań, dokonywanie przekształceń na materiale -klasyfikowanie, grupowanie, porównywanie)
- werbalizacja
(formułowanie pytań, formułowanie własnych sądów i przekonań)

6

Rozwój psychiczny dziecka

7

Dwa lata

- Okres znaczącej równowagi
- Pewnie biega, wspina się
- Pewniejszy językowo
- Kochający i uczuciowy
- Ciepło reaguje na innych ludzi

8

Dwa i pół roku

- Bardzo uparty, mało elastyczny
- Niezwykle wymagający, mający skłonność do dominacji
- Wiek gwałtownych emocji
- Wiek skrajnych przeciwieństw

*Słowo kluczowe - **upór***

9

Trzy lata

- Krótkie uspokojenie
- Wydaje się pogodzone ze światem
- Może zrobić coś „po Twojemu”
- Zdecydowanym krokiem idzie do przodu na spotkanie przygody
Wydaje się być zadowolone z siebie i ze swojego otoczenia

Stan doskonałej równowagi

10

Trzy i pół roku

- Duża niepewność, nierównowaga
- Zaburzenia koordynacji ruchowej:
  - ❖ Potykanie się, przewracanie się, lęk wysokości
  - ❖ Dotyczy też rąk (gorsze rysunki)
  - ❖ Dotyczy języka – jąkanie
  - ❖ Dotyczy oczu i uszu – zezowanie, skargi „nie widzę”, „nie słyszę”
- Potrzeba rozładowania emocji (np. obgryzanie paznokci)

11

Cztery lata

Nie do opanowania

- ruchowo (biją, kopią, rzucają kamienie, uciekają)
- Emocjonalnie
- Jeśli chodzi o stosunki międzyludzkie
- Wyobraźnia – bez „rozsądnych” granic

Ciągle sprawdzanie się

12

Cztery i pół roku

- Lepiej nad sobą panuje i rozwija wiele swoich zdolności
- Bardziej konsekwentne w swoich działaniach
- Gwałtowny rozwój intelektualny
- Nadrabia różne opóźnienia (np. chłopcy opóźnieni motorycznie czy językowo)

13

Pięć lat

- Stabilny, dobrze przystosowany
- Można na nim polegać
- Próbuje tylko tego co może zrobić
- Matka – stanowi dla niego centrum świata

„jest prawdziwym aniołem”

14

Pięć i pół – sześć lat

- Podlega gwałtownym emocjom, jest rozdzielane przez skrajności (w jednej chwili kocha, a zaraz nienawidzi)
- Jest nieustępliwy
- Reaguje na innych negatywnie

„jestem centrum świata”

15

Siedem lat

- Bardziej skryty
- Spokojniejszy, ale częściej narzeka
- Markotny, osowiały i chimeryczny
- Uważa, że nikt go nie lubi, wszyscy są przeciwko
- Zbyt wiele wymaga od siebie
- Jego intelekt w dynamicznym rozwoju

woli być sam

16

Osiem lat

- Nie ma dla niego rzeczy niemożliwych,
- Nie każdą rzecz doprowadza do końca,
- Ekspansywny i szybki
- Jednocześnie BARDZO wrażliwy
- Gotowy i chętny do relacji dwukierunkowych

***Niepowstrzymany! Ekspansywny! Entuzjastyczny!
Nie cofający się przed niczym!***

17

Dziewięć lat

- Skrajnie niezależny
- W swoich oczach jest *starym wyjadaczem*
- Zdecydowanie mniej dyskutuje
- Bardziej interesuje się kolegami niż rodziną
- Często marudzi nad ogólnym samopoczuciem (np. boli go głowa, gdy ma się uczyć)
- Czasem bunt przeciw autorytetom

18

Dziesięć lat

- Chce być dobry i robić to, co należy
- Konkretny i bezpośredni, ale nie sztywny
- Lubi życie takie, jakie jest i potrafi się nim cieszyć

Jedyny okres RÓWNOWAGI .... do 16 lat

19

Dorastanie

I FAZA – dominują czynniki biologiczne

Od 11 r.ż. do 16 r.ż.

II FAZA – dominują czynniki kulturowe

Od 16 r.ż. do 19 r.ż.

20

Dorastanie

Obie fazy oddziela 16 rok życia – uznawany za czas nasilenia neurotyczności (zwłaszcza u chłopców) oraz czas zwiększonych konfliktów szkolnych.

Nasilają się psychiczne trudności dorastania – kryzys młdzieńczy

21

Dorastanie

Obecnie ze względu na zmiany społeczno – kulturowe okres dorastania u wielu osób wydłuża się

22

Dorastanie – I faza

- Ogólne niezrównoważenie emocjonalne – nadmierna pobudliwość
- Drażliwość, niepokój ruchowy
- Dziewczęta mają często złe humory, są nadąsane, płaczliwe
- Chłopcy bywają agresywni
- Zmienność motywacji

23

Dorastanie – I faza

- Wzrasta krytycyzm – dorastający bacznie rozważają, oceniają i selekcjonują informacje o świecie zewnętrznym
(nie jest to zła wola, lecz większe możliwości umysłowe i zwiększona reaktywność uczuć)

24

Dorastanie – I faza

Chaos przeżyć, dążeń i szybko po sobie następujące odmienne stany psychiczne:

- Energia – lenistwo
- Radość – smutek
- Brawura – nieśmiałość
- Towarzyskość – samotność
- Potrzeba autorytetu – odrzucenie
- Konformizm – potrzeba bycia sobą

25

Dorastanie – I faza

- Wewnętrzny konflikt – potrzeba bycia dorosłym i samodzielnym, a pragnienie zachowania przywilejów dziecka
- Tzw. „wiek psychiczny” zmienia się z dnia na dzień

26

Dorastanie – I faza

Może dojść do przejściowego
obniżenia wyników w nauce.

Chociaż podstawowe funkcje umysłowe ważne w
uczeniu się – uwaga, pamięć, myślenie – ulegają
doskonaleniu.

Pojawiają się trudności w koncentracji uwagi.

27

Dorastanie – I faza

Jest to spowodowane chwiejnością układu
wiegatatywnego, ale też poszerzających się
zainteresowań, większej różnorodności dążeń i
wzrastającą aktywnością emocjonalną.

Pojawiają się zdolności do różnicowania spraw ważnych
od mniej ważnych.

Nauka zalicza się do tych drugich i dlatego przesuwa się
na dalsze plany.

28

Zadania rozwojowe

- Rozwijanie poczucia autonomii i niezależności
- Rozwój kompetencji emocjonalnych – empatia, współczucie
- Budowanie systemu własnej wartości
- Nabywanie pewności siebie
- Radzenie sobie ze zmianami w sferze fizyczności – też rozwój seksualności
- Rozwijanie umiejętności interpersonalnych
- Poznajowanie zasad współpracy z innymi
- Budowanie własnej tożsamości

29

Zadania rozwojowe

Do tego wszystkiego dochodzi zadanie związane z wyborem dalszej drogi edukacyjno – zawodowej, które ma być oparte na samopoznaniu.

30

Uwagi ogólne

- Nastolatki przestają liczyć się ze zdaniem dorosłych
- Brak akceptacji ze strony rówieśników jest dla nich trudne do przeżycia
- Są bardzo wrażliwi, a nawet nadwrażliwi - liczą się wszystkie oceny, nawet tych osób na zdaniu których nastolatkom nie powinno zależeć

31

Uwagi ogólne

- Wielu nastolatków, począwszy od 11 r.ż. popada w stany depresyjne lub paranooidalne, co może przyjąć formę agresji

32

Rozwój poznawczy a rodzaj inteligencji

33

Teoria inteligencji wielorakiej wg Howarda Gardnera

34

Teoria inteligencji wielorakiej wg Howarda Gardnera

„(...) uważamy, że poznawczą kompetencję czy sprawność człowieka lepiej opisuje się w kategoriach zbioru zdolności, talentów, czy też umiejętności umysłowych, które nazywamy inteligencjami.

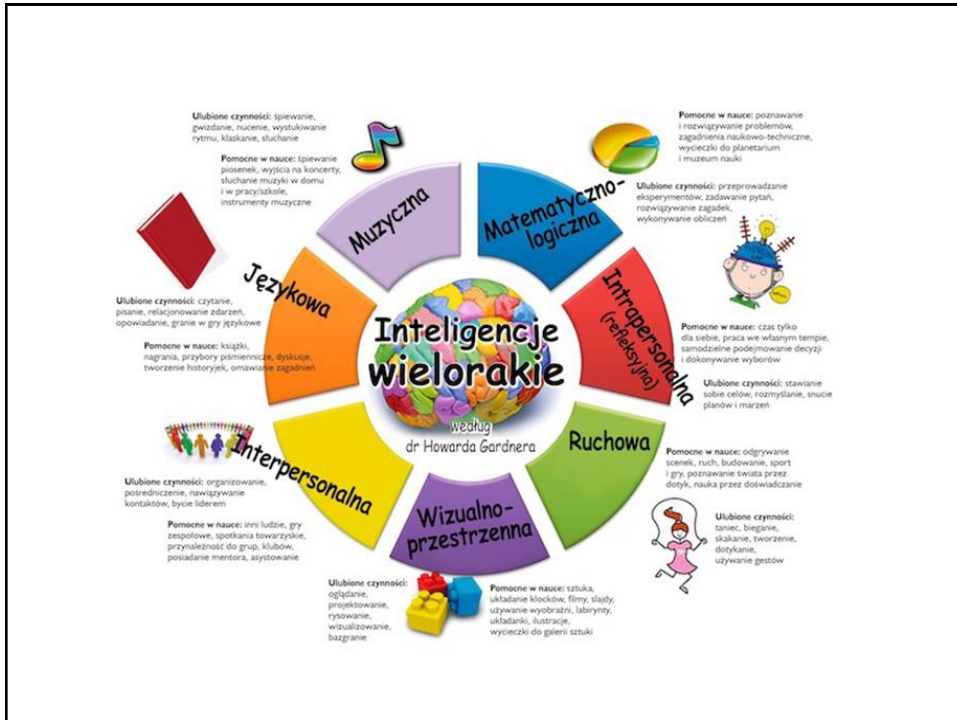
Wszystkie normalne osoby posiadają w jakiejś mierze, każdą z tych umiejętności, różny jest jednak stopień ich nasilenia oraz połączenie.”

35

Założenia teorii

- każdy człowiek posiada różne typy inteligencji rozwinięte w różnym stopniu
- wszystkie inteligencje wzajemnie ze sobą współpracują
- te szczególnie rozwinięte u danej osoby, tworzą „profil inteligencji”
- ulega on zmianom w trakcie życia
- każdą z inteligencji można rozwijać
- warto wzmacniać mocne i z ich wykorzystaniem rozwijać te słabsze

36

37

1. INTELIGENCJA JĘZYKOWA

38

INTELIGENCJA JĘZYKOWA

- Umiejętność swobodnego korzystania ze słów oraz języka
- Osoby o inteligencji werbalnej starannie dobierają słowa, gdyż potrafią wychwycić subtelne różnice znaczeniowe między słowami, mają poczucie rytmu oraz dźwięku słów.
- Słowa wykorzystują w celach rozrywkowych, informacyjnych czy perswazyjnych.
- Lubią literaturę, zabawę słowami, chętnie uczestniczą w debatach, dobrze radzą sobie z pracami pisemnymi.

39

- W związku z tymi umiejętnościami dobrze sprawdzają się w zawodzie: pisarza, dziennikarza, publicysty, prawnika, nauczyciela, tłumacza.

40

Dzieci z przewagą inteligencji językowej

- Myślą „słowami” i lubią czytać
- Przejrzyście wypowiadają i spisują myśli
- Tworzą opowiadania, barwne historie
- Uczą się słuchając, czytając, dyskutując
- Używają bogatego słownictwa
- Szybko uczą się języków obcych
- Używają języka do zabawiania innych,
- negocjacji, instruowania słuchaczy

41

Rola rodziców

- Grajcie w gry takie jak Scrabble, gry słowne oraz rozwiązujcie wspólnie krzyżówki, piszcie opowiadania
- Czytajcie, czytajcie i jeszcze raz czytajcie.
- Omówcie postać z filmu telewizyjnego
- Zadawaj pytania: „Ale dlaczego?” lub „Jak dokładnie?”, „Możesz mi to wyjaśnić?”

Rozmawiajcie! Słuchajcie aktywnie!

42

2. INTELIGENCJA MUZYCZNO- RYTMICZNA

43

INTELIGENCJA MUZYCZNO- RYTMICZNA

zdolność postrzegania form muzycznych

Oznacza to możliwość łatwego komponowania, interpretowania, przekształcania i oceniania wszystkich rodzajów muzyki i dźwięków.

44

Dzieci z przewagą inteligencji muzyczno-rytmicznej

- Rozumieją świat poprzez rytm i melodię
- Potrafią aktywnie słuchać
- Łączą muzykę z emocjami
- Są wrażliwe na odbiór dźwięków
- Mają poczucie rytmu, lubią śpiewać
- Zmieniają w muzykę wszystko, co robią
- Uczą się przy muzyce
- Szybko dostrzegają wzory

45

Są wrażliwe na dźwięki, nie tylko muzyczne:

- odczytują ton głosu, np. pytają mamę, dlaczego jest smutna, nawet, gdy mama stara się to ukryć
- przeżywają muzykę, np. ma swoje ulubione piosenki wywołujące określone reakcje, lubią głośno śpiewać,
- nucą podczas zabawy

46

- uczą się i wykonują różne czynności przy muzyce,
- zapamiętują rytmy,
- mają dobry słuch muzyczny

47

Rola rodzica

- Wymyślaj rymowanki, piosenki i wiersze.
- Ilustruj opowiadania efektami dźwiękowymi
- Umożliwiaj dziecku kontakt z różnymi rodzajami muzyki
- Posłuchaj ciszy
- Zauważ, w jaki sposób muzyka jest stosowana do tworzenia nastroju i napięcia w sztukach i filmach telewizyjnych.

48

- Zachęć dziecko do połączenia zadanych wzorów matematycznych z muzyką.
- Pokaż, w jaki sposób różne utwory muzyczne mogą zmieniać nastrój i zapytaj dziecko, jak czuje się słuchając różnych utworów

49

3. INTELIGENCJA WIZUALNO- PRZESTRZENNA

50

INTELIGENCJA WIZUALNO-PRZESTRZENNA

zdolność do kształtowania i wizualizacji obrazów
2D i 3D.

Ponadto jest to zdolność do zrozumienia,
manipulowania i modyfikowania układu
zarówno dużych, jak i małych przestrzeni.

51

- Z łatwością zapamiętują zdjęcia i obiekty, a nie słowa.
- Można to określić mianem potocznie używanego pojęcia “pamięci wzrokowej”.
- Dostrzegają oni i zapamiętują na przykład modele samochodów i motocykli napotkanych na ulicy, ubrania i włosy osób, z jakimi rozmawiali itp.

52

Dzieci z przewagą inteligencji przestrzenno- wizualnej

- Są twórcze i pomysłowe
- Doskonale orientują się w przestrzeni
- Wiernie odtwarzają w pamięci obrazy
- Dużo rysują oraz dobrze konstruują
- Czytają mapy, tabele i diagramy
- Mają bogatą wyobraźnię
- Czerpią przyjemność z rozkręcania
- i składania elementów w jedną całość

53

Rola rodzica

- Szukajcie wzorów w chmurach lub liściach.
- Zaprojektujcie idealny dom dla ulubionej zabawki lub zwierzątka.
- Zachęcajcie do wizualizacji
- Planujcie swoje wycieczki samochodowe i używajcie kompasu.
- Zaplanujcie i przeprowadźcie poszukiwanie skarbów

54

4. INTELIGENCJA RUCHOWA

55

INTELIGENCJA RUCHOWA

Polega na umiejętności wykorzystania własnego ciała (całego lub tylko niektórych jego części) do wyrażania idei, uczenia się, rozwiązywania problemów, wykonywania czynności lub tworzenia produktów.

56

Dzieci z przewagą inteligencji ruchowej

- Lubią ruch i kontakt fizyczny
- Mają wyczucie czasu i przestrzeni
- Są uzdolnione manualnie
- Mają dobrą koordynację ruchową
- Lubią wycieczki i zajęcia w terenie
- Lubią biegać, pływać, jeździć na nartach, łyżwach, tańczyć

57

- Lubią zwierzęta i środowisko naturalne,
- Zgłębiają tajniki biologii,
- Dobrze piszą i liczą,
- Lubią wymyślać nowe gry
- Kontrolują ruchy swojego ciała i bez trudu posługują się przedmiotami
- Wszystkiego muszą dotknąć
- Są bardzo wrażliwe na dotyk

58

Rola rodzica

- Zagrajcie w „Kalambury”
- Naucz się żonglować piłeczkami - doskonałe ćwiczenie na koordynację rąk i oczu.
- Zachęć dziecko do pływania i uprawiania co najmniej jednej dyscypliny sportowej.
- Nauczcie się wspólnie jakichś tańców.
- Wybierzcie jakieś emocje – szczęście, poczucie winy, obawę, podekscytowanie, itp. i poruszajcie się w sposób, który wyraża takie uczucie.

59

5. INTELIGENCJA LOGICZNO-MATEMATYCZNA

60

INTELIGENCJA LOGICZNO-MATEMATYCZNA

Zdolność do rozumienia abstrakcyjnych związków między różnymi pojęciami.

Używamy jej przede wszystkim do rozwiązywania problemów logicznych i matematycznych.

61

Doskonale skorelowana ze sposobem funkcjonowania obu półkul mózgowych.
Z tego też powodu nasza kultura zawsze uważała ją za jedyny rodzaj inteligencji.

62

Dzieci z przewagą inteligencji logiczno-matematycznej

- Mają uzdolnienia matematyczne
- Lubią porządek i precyzyjne instrukcje
- Są konkretne i dociekliwe
- Badają i zbierają informacje
- Lubią gry, łamigłówki i zagadki
- Potrafią rozwiązywać problemy
- Umiejętnie szeregują, klasyfikują i wnioskuje
- Mają racjonalne spojrzenie na życie

63

Rola rodzica

- Gotujcie lub majsterkujcie razem
- Grajcie w zgadywanki arytmetyczne, w szachy, warcaby i inne gry strategiczne
- Grajcie w gry karciane takie jak kierki lub remi
- Spróbujcie przewidzieć, co wydarzy się w filmie
- Odwiedźcie najbliższe muzeum nauki
- Szukajcie sposobów na wyciąganie wniosków z programów telewizyjny

64

6. INTELIGENCJA PRZYRODNICZA

65

INTELIGENCJA PRZYRODNICZA

Wrażliwość na formy naturalne i cechy geologiczne Ziemi.

Obejmuje umiejętność rozróżniania i klasyfikowania szczegółów oraz elementów środowiska miejskiego, podmiejskiego lub wiejskiego.

66

Dzieci z przewagą inteligencji przyrodniczej

- Rozumieją świat roślin i zwierząt
- Rozpoznają i kategoryzują obiekty przyrody
- Dostrzegają wzorce funkcjonujące w naturze
- Lubią przebywać na świeżym powietrzu
- Kochają przyrodę, pasjonują się ekologią
- Klasyfikują przedmioty w hierarchie

67

Rola rodziców

- Hodujcie rośliny
- Obserwujcie zachowania zwierząt,
- Wizyty w ZOO, parkach przyrody
- Wycieczki na „łono natury”
- Pomóżcie w tworzeniu różnorodnych kolekcji

68

7. INTELIGENCJA INTERPERSONALNA

69

INTELIGENCJA INTERPERSONALNA

Umiejętności skupiania się na rzeczach ważnych dla innych ludzi.

- pamiętanie o zainteresowaniach innych osób, ich motywacjach, światopoglądzie, osobistej historii i intencjach.
- Często obejmuje również zdolność do przewidywania konsekwencji swoich decyzji, uczuć i działań.

70

Dzieci z przewagą inteligencji interpersonalnej

- Lubią i potrafią pracować w grupie
- Łatwo nawiązują kontakty z ludźmi
- Mają zdolności przywódcze
- Są komunikatywne
- Są asertywne przy konfrontacji

71

Rola rodzica

- Nauka nazywania uczuć swoich i innych ludzi (np. fotografie w gazecie, obrazki książce).
- zabawa w szkołę, nauczanie innych
- udział w spotkaniach,
- rozmowa o przyczynie zachowań różnych ludzi
- tworzenie herbu rodziny

72

8. INTELIGENCJA INTRAPERSONALNA

73

INTELIGENCJA INTRAPERSONALNA

Tendencja do myślenia w kategoriach pytań i szukania transcendentalnych odpowiedzi.

- Dlaczego istnieje życie?
- Dlaczego istnieje śmierć?
- Dlaczego tak często wybuchają na świecie wojny?
- Co stanie się w przyszłości?
- Czym jest tak naprawdę miłość?

74

To zdolność rozumienia:

- samego siebie,
- własnych uczuć,
- patrzenia na świat ze swojego punktu widzenia,
- umiejętność kierowania własnym postępowaniem

75

Dzieci z przewagą inteligencji intrapersonalnej

- Lubią pracować samodzielnie
- Znają własne mocne strony
- Budują wewnętrzną motywację
- Poszukują odpowiedzi na trudne pytania
- Mają jasno sprecyzowany punkt widzenia, odczucia i motywy działania

76

Rola rodzica

- Pokaż dziecku, że sam również wyznaczasz sobie cele i robisz plany.
- Zachęć dziecko do traktowania wszystkich błędów jako szans na wyciągnięcie wniosków na przyszłość
- Zachęć dziecko, żeby prowadziło pamiętnik.
- Szukaj okazji, żeby dyskutować o ważnych tematach mających etyczny lub moralny wymiar.

77

Pamiętajcie, że...

Happiness is a state of mind.

78

Dzieci potrzebują
od nas
trochę pomocy
i bardzo dużo
**NIEPRZESZKA-
DZANIA**